

Särskild utbildning för tvåspråkiga lärare

METavisis serie om Europas minoriteter fortsätter, nu med den andra delen av Andrea Amfts artikel om sorberna i Tyskland.

Här får sorbisktalande pedagoger en särskild utbildning och elever som efter sorbiskt gymnasium väljer lärarstudier garanteras framtida anställning vid en sorbisk eller tvåspråkig skola.

Sorbisktalande pedagoger utbildas vid den sorbiska yrkeshögskolan för socialvetenskap i Bautzen. Den är integrerad i den statliga yrkeshögskolan och finansieras med medel från delstaten Sachsen. Utbildningen, inriktad mot socialpedagogik, är avgiftsfri och berättigar till studiestöd. Det handlar om en treårig utbildning på heltid, men kan även läsas på fyra år vid sidan av yrkesutövning. I utbildningen ingår språkundervisning med målsättningen att förbereda de blivande pedagogerna för arbete i det sorbiska förvaltningsområdet och för mötet med sorbiska förskolebarn. Man anser att just utvecklingen av ett tolerant förhållningssätt gentemot det två- och flerkulturella är av väsentlig betydelse för en pedagog.

Nytt koncept för flerspråkighet

Språkbytesprocessen i det sorbiska bosättningsområdet krävde nya innovativa sätt för språkundervisning vid de sorbiska skolorna. Man hade upptäckt att den tidigare indelningen av eleverna i en A-nivå (modersmål) och en B-nivå (andraspråk) inte längre fungerade.

Språkkunskaperna hos eleverna med sorbiska som andra språk försämrades alltmer och började närma sig C-nivå (främmande språk), vilket var en oroande utveckling.

För att bryta den nedåtgående trenden infördes 2001 ett nytt pedagogisk koncept vid de sorbiska skolorna i Sachsen. Konceptet kallas 2plus och innebär att alla elever undervisas gemensamt i samma klass.

För B-eleverna innebär detta ett språkbad bland sina modersmålstalande kamrater.

B-eleverna har också tillgång till en extra lärare i klassen. Behoven av hjälp är individuella från år till år, beroende på elevernas språkliga kompetens och utveckling. För A-eleverna innebär åtgärden ingen försämring. De talar — nu som då — sitt modersmål i klassrummet.

Tidig flerspråkighet målet

Målet för 2plus är att alla barn i det sorbiska förvaltningsområdet redan i grundskoleåldern är tvåspråkiga i sorbiska/tyska och i trean börjar lära sig även engelska. Den tvåspråkiga kompetensen är inskriven som mål i läroplanen för den sorbiska skolan. Kombinationen av den förberedande undervisningen av barnen i Witaj-förskolorna och det nya 2plus-konceptet gör skolpolitiken i Sachsen unik i Tyskland och följs med stort intresse av EU.

Implementeringen av 2plus ställer höga krav på skolans lärare och förutsätter en tvåspråkig kompetens på närmast modersmålsnivå hos alla lärare. Med anledning av detta har Sachsens kulturministerium initierat en intensiv fortbildning för lärare som inte helt behärskar sorbiska. Fortbildningen är på ett år och omfattar ämnena sorbiska och den tvåspråkiga undervisningens didaktik. Numera ingår fortbildningen i lärarnas ordinarie kompetensutveckling.

Utbildning av tvåspråkiga lärare

Läroutbildningen för sorbiska lärare sker vid universitet i Leipzig vid institutionen för sorabistik. Institutionens uppdrag är bland annat att utbilda tvåspråkiga lärare för alla skoltyper i det

sorbiska bosättningsområdet i Sachsen och Brandenburg.

Utbildningen är tvådelad i universitetsstudier respektive verksamhetsförlagd utbildning. Här tillämpas positiv särbehandling; vid övergången till den verksamhetsförlagda delen ges förtur till lärarstudenter med sorbiska som ämne.

För att bli antagen till utbildningen krävs sorbiska språkkunskaper motsvarande sju år i skolan eller motsvarande. All undervisning sker på sorbiska och omkring 80 procent av studenterna har sorbiska som modersmål. Varje år utbildas omkring 30 studenter, varav ungefär 25 läser till lärare och fem läser sorbiska som filologiskt ämne.

Garanterad läraranställning

Delstaten Sachsen är väl medveten om att man även i framtiden kommer att vara beroende av en tillräcklig tillgång på sorbisktalande pedagoger och lärare. Därför garanterar Sachsens kulturministerium sedan 2001 alla studenter som avslutat sina studier vid det sorbiska gymnasiet i Bautzen, och som läser till lärare, en anställning vid en sorbisk eller en tvåspråkig skola i Sachsen.

En sådan uttalad prioritering har naturligtvis betydelse för rekryteringsprocessen för framtida lärare. Men trots detta har även sorberna svårt med återväxten och det finns behov av fler kvalificerade personer till viktiga funktioner inom det sorbiska samhället.

Framtiden är oviss

Även om utbildningssystemet är utformat på ett sätt som värnar om det sorbiska språket, så står det sorbiska folket idag inför stora utmaningar. Under det sorbiska bosättningsområdet Lausitz finns brunkol som svenska Vattenfall bryter i öppna dagbrott. På det viset har ett stort antal byar med levande traditioner för alltid försvunnit. Och fler står på tur.

Ett sorbiskt ordspråk säger att det är Gud som har skapat det vackra Lausitz, men att det är djävulen som har gömt brunkol under det.

Andrea Amft, fil.dr, utredare vid Högskoleverket